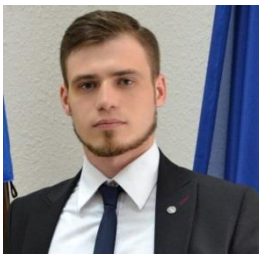
DOI:10.5281/zenodo.6640748 CZU: 343.63:004:343.9

CYBERBULLYING: PROVOCARE SAU REALITATE?

Anatolie COLȚENIUC
asistent universitar, Facultatea de Drept, USM
ORCID ID: 0000-0003-1688-4659

Ecaterina ȘAPORDA
studentă, Facultatea de Drept, USM
ORCID ID: 0000-0001-6834-5775

Cyberbullying or cyberharassment is a form of bullying or harassment using electronic means. Cyberbullying and cyberharassment are also known as online bullying. It has become increasingly common, especially among teenagers, as the digital sphere has expanded, and technology has advanced. The lack of specific regulations in the national criminal and contravention legislation makes it difficult to qualify cyberbullying and makes it almost impossible to hold people accountable for such acts. Following the analysis, some proposals of *lege ferenda* will be outlined, in order to adapt the national criminal / contravention legislation to the current conditions.

Keywords: cyberbullying; bullying; internet; harassment; online environment; crime.

Cyberbullying ca fenomen devine tot mai răspândit, datorită faptului că tot mai multă lume devine activă în spațiul online. Pentru a înțelege mai bine natura acestui fenomen, trebuie să ne pornim de la analiza noțiunii de *bullying* la general. Problema bullying-ului este specifică comunității școlare, unde unii copii, fiind la vârsta când agresivitatea lor este la un nivel ridicat, își folosesc puterea sa sau poziția superioară în societate, în scopul de a înjosi și umili copiii mai slabi și vulnerabili fizic sau moral [1].

Aceasta poate să se manifeste în diferite forme, precum:

- Forma fizică (physical bullying), care provoacă careva suferințe fizice, de exemplu împingere, lovitură, distrugerea unor lucruri personale, ș.a.

- Forma verbală (verbal bullying), care reiese din înjosiri, insulte, intimidări, abuzuri verbale și altele. Altfel spus - agresiunea verbală în adresa persoanei.

- Forma socială (social bullying), care este orientată pe dăunarea reputației persoanei în societate și umilirea acesteia.

- Cyberbullying – cea mai răspândită formă în condiţiile actuale. Aceasta presupune umilirea şi cauzarea de daune prin intermediul calculatoarelor, telefoanelor şi a altor dispozitive electronice.

Societatea în mediul online devine tot mai agresivă din cauza că, majoritatea persoanelor consideră că jignirea, ameninţarea sau batjocorirea nu poate fi pedepsită sau urmărită din perspectiva juridico-penală. Acest fapt generează depăşirea unor limite morale şi etice, dar şi legale, în unele situaţii.

O definiţie frecvent utilizată a hărţuirii cibernetice cea de *„act sau comportament agresiv intenționat, care este efectuat de un grup sau de o persoană, utilizând forme electronice de contact, în mod repetat și în timp, împotriva unei victime care nu se poate apăra cu ușurință”* [2]. Ca şi orice acţiune care încalcă nejustificat drepturile şi libertăţile oamenilor, cyberbullyingul este o faptă socialmente periculoasă, care trebuie să atragă răspunderea corespunzătoare gravităţii acesteia.

Actualitatea problemei, în special, este argumentată prin răspândirea activă a fenomenului, aceasta fiind facilitată de toţi factorii posibili, necesari practicării „nestingherite”, în aparenţă, precum anonimitatea utilizatorilor şi diversitatea opţiunilor prin care se poate realiza (foto, video, mesaje, comentarii, mail, apel, etc.) [3].

Totodată, acestei probleme, în opinia noastră, se acordă prea puţină atenţie, atât în segmentul educaţiei, în sensul prevenirii răspândirii acestuia, cât şi în segmentul cadrului legal, care se manifestă prin lipsa unor reglementări şi politici bine definite şi specifice problemei cyberbullying-ului.

La moment, problema hărţuirii în mediul online devine tot mai actuală fiind argumentată prin alimentarea de dorinţa faptul că se aduce prejudiciul sănătăţii psihice a adolescenţilor. Victimele hărţuirii cibernetice pot experimenta o stimă de sine mai scăzută, o creştere a ideilor suicidare şi diverse răspunsuri emoţionale negative, fiind intimidate, astfel având frica să se împărtăşească cu problemele sale, preferând să le ascundă de părinţi, profesori, maturi, etc.

Printre cauze care determină intensificarea fenomenului cyberbullying-ului pot fi identificate următoarele:

- dorinţa de a fi perfect. Probabil, înjosirile permit unora să se simtă pe o poziţie superioară în raport cu victima.
- sentiment de inferioritate al victimei, care face victima să devină şi mai vulnerabilă din cauza propriilor convingeri.
- invidia celor care recurg la hărţuire.
- răzbunare.
- distracţie pentru unii din subiecţi.

- egoism [4].

Cyberbullying-ul se poate manifesta în următoarele forme:

1) Bârfă - emiterea în mediul online a unor declaraţii speculative care deranjează o persoană;

2) Hărţuirea - postarea de mesaje publice, poze, care pot afecta integritatea psihică a individului;

3) Urmărirea online - hărţuirea intimidantă cu scopul de a aduce conflictul şi în viaţa reală;

4) Trolling - provocarea unei persoane să acţioneze agresiv;

5) Comentarii provocatoare şi negative;

6) Profiluri false - crearea de către agresori a profilurilor false, care sub protecţia anonimatului ameninţă victimele sau folosesc identitatea victimei în raport cu alte persoane;

7) Sexting - distribuirea de materiale pornografice utilizând mijloace electronice de comunicaţie.

Dat fiind faptul că, reglementările legislative specifice acestui gen de acţiuni lipsesc în actualul cadru legislativ, încadrarea juridică a unor astfel de fapte se poate face în dependenţă de formă, conform următoarelor componenţe: art.150 CP al RM (Determinarea sau înlesnirea sinuciderii); art.155 CP al RM (Ameninţarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii); art.173 CP al RM (Hărţuirea sexuală); art.189 CP al RM (Şantajul); art.69 Cod Contravenţional al RM (Injuria); art.70 Cod Contravenţional al RM (Calomnia).

Această diversitate de încadrare juridică a cyberbullying-ului creează anumite dificultăţi în calificarea corectă a unor astfel de fapte şi influenţează răspândirea fenomenului dat, fiindcă nu sunt stabilite sancţiuni concrete nemijlocit pentru astfel de acţiuni.

Cu toate că, aparent, faptele de cyberbullying pot fi încadrate conform normelor de drept penal şi contravenţional generale, după părerea noastră, acestea sunt insuficiente. Aceasta se datorează la aceea că în raport cu faptele de cyberbullying încadrările sunt prea generale şi nu oferă protecţia necesară, despre ce ne vorbește şi lipsa practicii judiciare în această direcţie.

Pledăm pentru includerea faptei de cyberbullying cu toate modalităţile faptice ale acesteia, care au fost enumerate anterior, atât în Codul Contravenţional al RM, cât şi în Codul Penal al RM, diferenţa fiind în gravitatea faptei şi, în special, a urmărilor ce survin.

La baza acestei necesităţi stă şi o regulă adoptată la nivel internaţional de către ONU, dezvoltată prin Recomandarea CM/Rec(2014)6, care spune că

„Drepturile omului şi libertăţile fundamentale se aplică în mod egal atât în mediul off-line (în lumea reală), cât şi în cel on-line (în lumea virtuală)”.

În acest sens, a fost elaborat un ghid de către Consiliul Europei, adoptat de Comitetul de Miniştri la 16 aprilie 2014 „Ghidul drepturilor omului pentru utilizatori de internet. Instrumente juridice” [5].

Pe lângă aceasta, considerăm că este necesară o reglementare specială în raport cu cele enunţate, aplicate în mediul off-line, dat fiind faptul că, gravitatea faptelor de cyberbullying constă în posibilitatea făptuitorului de a se adresa unui cerc de persoane nedeterminat, precum şi în capacitatea tehnologică de a-şi ascunde identitatea, de a şterge urmele infracţiunii, de a folosi o reţea ce nu poate fi urmărită etc, ceea ce complică procesul de investigare a unor astfel de fapte, dar şi provoacă urmări mai grave pentru victimă.

Însă, pentru a putea fi incriminată, orice faptă trebuie să întrunească careva semne calificative. Bunăoară, pentru a putea fi incriminată şi pedepsită penal (fie contravenţional), acţiunile de cyberbullying (orice modalitate faptică a lor), trebuie să se producă în mod repetat şi nejustificat provocând victimei starea de temere reală.

Problema fiind una actuală, se abordează şi la nivelul Curţii Europene a Drepturilor Omului. Considerăm relevant cazul Buturuga împotriva României, acesta fiind şi unul relativ recent. Hotărârea Curţii Europene a Drepturilor Omului a fost pronunţată pe 11 februarie 2020 şi a stabilit că România se face vinovată de încălcarea a două articole din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului: art.3, care interzice tratamentul inuman sau degradant, şi art. 8, care se referă la respectarea vieţii private, de familie şi a corespondenţei.

În speţă, reclamanta s-a plâns de faptul că a fost victimă a violenţei domestice. Aceasta afirma că a suferit, în cursul căsătoriei sale cu M.V., violenţe fizice şi ameninţări cu moartea, repetate, care s-au agravat în noiembrie 2013. Precizează că, în această perioadă, ea şi fostul său soţ discutau despre eventualitatea unui divorţ şi că divorţul a fost pronunţat în cele din urmă la 30 ianuarie 2014.

La 23 decembrie 2013, aceasta a depus o plângere împotriva lui M.V. la Parchetul de pe lângă Judecătoria Tulcea. La 6 ianuarie 2014, a formulat o nouă plângere împotriva lui M.V. şi a repetat acuzaţiile cu privire la violenţele şi ameninţările la care fusese supusă. Reclamanta susţinea că autorităţile au încercat să o convingă să îşi retragă plângerea pe motiv că leziunile nu erau grave.

La o dată neprecizată, reclamanta s-a constituit parte civilă şi a solicitat repararea prejudiciilor materiale şi morale pe care a pretins că le-a suferit. La 18 martie 2014, a solicitat, ca element probatoriu în cadrul procesului penal, o

percheziţie electronică a calculatorului familiei, susţinând că M.V. îi consultase în mod abuziv conturile electronice, inclusiv contul său de Facebook, şi că făcuse copii ale conversaţiilor sale private, ale documentelor şi ale fotografiilor sale. Prin ordonanţa din 2 iunie 2014, parchetul a respins cererea reclamantei pe motiv că probele care ar fi putut să fie astfel obținute nu aveau legătură cu infracţiunile de ameninţare şi violenţă pretins săvârşite de M.V. La 11 septembrie 2014, reclamanta a formulat o nouă plângere penală împotriva lui M.V. pentru violarea secretului corespondenţei.

În februarie 2015, parchetul a clasat cauza, constatând că doamna Buturugă fusese ameninţată cu moartea, dar comportamentul fostului ei soţ nu ar fi fost suficient de grav pentru a se califica drept infracţiune. De asemenea, parchetul a decis să respingă, ca tardivă, plângerea doamnei Buturugă cu privire la încălcarea secretului corespondenţei sale. În cele din urmă, a aplicat o amendă administrativă (aproximativ 250 de euro (EUR) fostului soţ al reclamantei. Doamna Buturugă a contestat, fără succes, ordonanţa procurorului, în faţa parchetului şi apoi în faţa judecătoriei.

În urma examinării acestei cauze, pe lângă toate aspectele ce se refereau la investigaţia cauzei de violenţă în familie, în special ne interesează concluziile Curţii referitor la cyberbullying.

În acest sens, Curtea specifică în special că cyber-violenţa este recunoscută în prezent ca un aspect al violenţei împotriva femeilor şi fetelor având diverse forme, intruziuni în calculatorul victimei şi preluarea, distribuirea şi manipularea datelor şi imaginilor, inclusiv a datelor cu caracter personal. În contextul violenţei în familie, cyber-supravegherea este adesea efectuata de parteneri intimi. În consecinţă, Curtea acceptă argumentul doamnei Buturugă potrivit căruia acţiuni precum monitorizarea, accesarea sau salvarea corespondenţei soţului, fără drept, pot fi luate în considerare atunci când autorităţile naţionale investighează acte de violenţă conjugala. În consecinţă, Curtea a concluzionat că afirmaţiile reclamantei potrivit cărora fostul ei soţ a interceptat, a consultat şi a salvat în mod abuziv comunicaţiile sale electronice nu au fost examinate pe fond de către autorităţile naţionale. Autorităţile interne nu au efectuat acte procedurale pentru a colecta probe în scopul stabilirii realităţii faptelor sau calificării legale a acestora. Prin urmare, autorităţile au dat dovadă de un formalism excesiv în respingerea oricărei legături cu actele de violenţă domestică pe care doamna Buturugă le-a sesizat şi astfel nu au luat în consideraţie diferitele forme pe care le poate prezenta violența conjugală. [6,7]

Reieşind din cele prezentate în studiul respectiv, considerăm absolut necesară introducerea unei norme penale/contravenţionale a infracţiunii de

cyberbullying în legislaţia naţională. Principalul argument în acest context este gravitatea şi complexitatea unei astfel de fapte. Fiind o infracţiune generată de dezvoltarea activă a tehnologiilor informaţionale, aceasta se poate manifesta în unele acţiuni ce nu sunt reglementate la moment în legislaţia contravenţională/penală a RM, ceea ce este, după părerea noastră, o lacună.

Astfel, considerăm oportună următoare propunere *de lege ferenda*: introducerea unei noi norme în legislaţia penală sau/şi contravenţională cu denumirea Cyberbullying (Hărţuirea în mediul online), care va incrimina acţiunile de emitere în mediul online a unor declaraţii speculative care deranjează o persoană; postarea de mesaje publice, foto, care pot afecta integritatea psihică a individului; hărţuirea intimidantă cu scopul de a aduce conflictul şi în viaţa reală; provocarea unei persoane să acţioneze agresiv; comentarii provocatoare şi negative; crearea de către agresori a profilurilor false, care sub protecţia anonimatului ameninţă victimele sau folosesc identitatea victimei în raport cu alte persoane; distribuirea de materiale pornografice utilizând mijloace electronice de comunicaţie şi alte fapte asemănătoare, ce se produc în mod repetat şi nejustificat, care provoacă victimei starea reală de temere.

Referinţe:

1. Oxford Guide to British and American Culture English vocabulary. [Accesat: 15.08.2021] Disponibil: https://slovar-vocab.com/english/british-american-culture-vocab.html

2. RAD, D., ARDELEAN, M., DEMETER, E., KELEMEN, G. Assessing Cyberbullying Perceptions. Editura Şcoala Ardeleană, 2017. ISBN: 978-606-711-643-4

3. ENESCU, E. Cum oprim legal cyberbullying-ul. [Accesat: 16.08.2021] Disponibil: https://www.avocatoo.ro/blog/cum-oprim-legal-cyberbullying-ul/?fbclid=IwAR2khhDqUiIAq6S6TyIadWS9d0k4_weMDXDLLorUOuZBL3hrVs89YaoBEEw

4. БЕНГИНА, Е.А., ГРИШАЕВА, С.А. Кибербуллинг как новая форма угрозы психологическому здоровью личности подростка. Вестник университета. 2018;(2):153-157.

5. Ghidul drepturilor omului pentru utilizatori de internet. Instrumente juridice. [Accesat: 20.08.2021] Disponibil: https://rm.coe.int/guide-to-human-rights-for-internet-users-romanian-/1680768064

6. Hotărârea Curţii Europene a Drepturilor omului în CEDO Buturugă împotriva României. [Accesat: 26.08.2021] Disponibil: http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2021/03/Buturuga-impotriva-Romaniei-2.pdf

7. MOTOC I. CEDO. Buturugă împotriva României. Autorităţile române nu au

răspuns reclamaţiilor unei femei care s-a plâns de violenţa în familie şi de cyber-violenţa din partea fostului soţ. [Accesat: 26.08.2021] Disponibil: https://www.juridice.ro/672689/cedo-buturuga-impotriva-romaniei-prof-univ-dr-iulia-motoc-membru-in-completul-de-judecata.html